

СТРАТЕГИЯ

ЗА

ПРЕВЕНЦИЯ НА АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ ПРИ ПОДРАСТВАЩИТЕ

ОУ „ ВАСИЛ АПРИЛОВ „

Гр. Варна

2018 – 2019

ВЪВЕДЕНИЕ

Агресията и насилието сред децата и юношите през последните години все по-често застават в центъра на общественото внимание и научните дискусии. Въпреки, че като цяло количеството на насилствените прояви относително се запазва (по данни на педагогическите стаи в МВР) особено обезпокоителен е фактът, че качеството и степента на насилието значително се увеличават. От това страдат, както самите деца и техните семейства, така и учителите и възпитателите, чиито граници на толерантност и способност за понасяне изглеждат прекрачени. Към причините за проявите на агресия – обществени, междуличностни и вътрешно-личностни фактори, можем да прибавим и следните особености на социалната ситуация: - Ситуацията на преход, поставяща под натиск традиционни модели за възпитание и дисциплиниране на поведението при подрастващите; - Интензивно информационно общуване, изместващо възможността за автентично общуване и въвеждащо агресивни модели на себеутвърждаване; - Нереформираните социализиращи институции (семейство, детска градина, училище, университет), акцентирани по-скоро върху контрола и дисциплината при връзката си с подрастващите; - Липсата на цялостни програми за съоражаване на родителите и педагогическите кадри с ефективен инструментариум за управление на агресивното поведение в детска и юношеска възраст и др. Според национално изследване на агенция "Alpha Research"(2006) сред факторите, отговорни за агресията при децата са дисциплината в училище, материалните различия между децата, усещането за ненаказаност. Най-голям процент е насилието при деца от 11 до 14 – годишна възраст – почти 30% от случаите. Според 79,4 % от анкетираните родители, дисциплината в училище и родителският контрол трябва да се повишат, за да се преодолее агресията. Според 22% от анкетираните, човек може да изпита самоуважение, чрез насилие. Според 35% от учениците, насилието е фактор за политическа власт, а 24% от децата смятат, че агресията и насилието осигуряват лесен начин на живот. Мнението на децата по-скоро изразява нагласите в обществото, коментират специалистите. Невъзможността за юношата да намери адекватна на собствената си индивидуалност, социално значима изява, може да провокира антисоциалност. Когато детето е оставено само на себе си се създават обективни условия за девиация на поведението му.

Наблюдава се все по-осезателно снижение на възрастовата граница при извършването на първите прояви на агресия и насилие. Рискови фактори могат да бъдат открити в индивида, в средата, в индивидуалната способност да се отговори на потребностите или изискванията на съответната среда. Едни включват семейството, други - съседската среда, училището или групата на връстниците или приятелите. Безпокойството, трудностите за концентрация и поемането на риск, имат според изследователите малък ефект. Безпокойството и проблемите за концентрацията могат да влияят върху успеха в училище - рисков фактор, чиято значимост нараства слабо през юношеството. Има аргументи в полза на твърдението, че поемането на риск получава предсказваща сила в

ранното юношество, особено в комбинация с останалите фактори. Няма безспорни данни, които да доказват силна роля на наследствеността за насилието. Невротрансмитери като допамин, серотонин, могат да играят роля в агресията, но досега техният механизъм на действие е неясен и има недостатъчни доказателства, за да бъдат считани като прогнозиращи насилие. Има някои доказателства, при които физическата агресия за голяма част от децата предсказва поведенчески разстройства и има умерен до малък ефект като предиктор на насилие. Антисоциалните нагласи и мнения също предсказват насилие, но дори с по-малък размер на ефекта. Колкото по-лабилна е екстравертната личност, толкова е по-агресивна. А други разстройства като дефицита на внимание или хиперактивност, депресия и безпокойство и техните симптоми не причиняват „автоматично“ насилническо поведение, но тяхното съществуване често сигнализира за сериозни поведенчески и емоционални проблеми, които негативно влияят върху семейството, индивидуалното развитие и риск за насилие. Родителите директно влияят върху поведението на децата, особено в детството и по-малко в юношеството, където на първо място е влиянието на връстниците и приятелския кръг. Лонгитудиналните изследвания посочват семейството като рисков фактор. За юношите например лошите отношения с родителите означават не само неадекватно отношение към тяхната заост, но и ниско участие във възпитанието и социализацията в комбинация с често неуместна и неподходяща дисциплина. Други неблагоприятни семейни условия, представени като рисков фактор според някои изследвания се откриват в семейните конфликти. Макар родителите да могат да влияят върху поведението на юношите, те много често го правят по-скоро индиректно. Типът приятели, които ще изберат младите например, зависи от отношенията, които имат със своите родители. В част от семействата особено в тези с ниска култура и социално положение, децата израстват в атмосфера на нравствен и социален вакуум, където житейската практика е унищожила границата между „добро“ и „зло“, доколкото мнозинството от тях ежедневно са на ръба на закона, а много често - извън него. Възпроизвеждането на модела на насилие е начин за идентифициране с родителите и проява на героизъм и себеутвърждаване сред своите. Това ни връща към социално-демографските характеристики на родителите - образование, доходи, семеен начин на живот. Всичко това рефлектира в поведението на децата в училище - във взаимоотношенията им с техните връстници и приятели, в проявите им в обществото. На тази основа говорим за уязвими и морално застрашени деца. Емоционалната атмосфера в семейството по уникален начин формира детската психика и поведение. Оказва се, че неблагоприятният семеен климат пряко или косвено тласка малолетните и непълнолетните към ситуации и среда, стимулираща девиантно поведение. Най-уязвими към риск от насилие са децата, които считат, че: - За тях е по-лесно да споделят своите проблеми с човек, външен на семейството, отколкото с родителите; - Членовете на семейството са по-близки с други хора извън семейството, отколкото помежду си; - У дома всеки следва своя собствен интерес; - Принципите и законите в семейството е трудно да бъдат разбрани; - Боят е оправдано средство за убеждаване. Училището също може да бъде съществен рисков фактор за насилие и според цитираните лонгитудинални изследвания лошият успех в училище се счита за малко по-голям рисков фактор в ранното юношество, отколкото в детството. Съвременни

анализи на насилието в училищата индикира, че има култура на насилие, която влияе вредно не само върху учениците, но и върху учителите. Ученици, изложени на насилие в училище могат да реагират като не ходят на училище и останат вкъщи, или е носене на оръжие в училище, за да се защитават. Едно изследване открива, че в някои училища има доминантни групи юноши, които ценят успеха в училище и не одобряват насилието, докато в другите имат групи, които одобряват използването на насилие (Felson et al 1994). Това изследване открива, че рискът да участваш в насилие варира в зависимост от доминиращата култура на връстниците в училището, в съответствие с техните собствени виждания относно употребата на насилие. Това показва голямата роля, която има приятелския кръг за поддържането на модели на насилие при младите хора. За някои от тях насилието представлява начин за спечелване на уважение от страна на връстниците, повишаване на самочувствието или деклариране на своята независимост от възрастните. Етническата структура на общността също има своето отражение върху развитието и ескалацията на насилието. Данните показват, че етническият произход е рисков фактор.

Агресията в контекста на училищното всекидневие – Тук въпросът е доколко училището е отговорно за проявите и нарастването на агресията. От една страна, училището като институция, отразява обществените условия – зараждането на агресията често е заложен във него (разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние). В този случай училището се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми. От друга страна «училището» е определяща и оценяваща институция, създаваща неравност (деление, йерархия, определяща за «успеха» или «провала» на отделния ученик). По този начин самата институция, неизбежно създава условия, които могат да предизвикат агресивно поведение. Това ни изправя пред въпроса – какво може училището да направи в посока превенция и редуциране на агресивното поведение; какво могат да направят учителите и дали те от своя страна са подготвени да се изправят пред този проблем (дали имат образование, квалификация, инструментарий). От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, ученици и родители, и техните начини на свързване един с друг, които могат да варират - от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител/или по-добрият възрастен до изключване на другата страна. Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. А едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на учениците и т.н. Агресивните прояви и насилието сред подрастващите са тясно свързани с условията, които пораядат конфликти в социалната среда. В българското училище в последните години се наблюдава тенденция към засилване на агресивните прояви и виктимизация. Насилието може да се прояви в най – разнообразни форми – от дразги и обидни забележки до нанасяне на физически травми, дори и убийство. Затова най-точна дефиниция за насилието е, че това е всяко поведение, което нарушава правата на друг човек. Насилие има дори в случаи, когато човек не осъзнава това. В по-

ранните дискусии проявите на насилие и агресия в училище се отъждествяваха предимно с физическо насилие. Съответно учениците бяха разглеждани през модуса на „насилници“ – „жертви“. Темата за агресия, идваща от страна на учителите или институцията, беше силно табуизирана. В по-новите изследвания и коментари понятието насилие разшири изключително много своя обем, включвайки в себе си наред с физическото и психическото, вербалното, сексуалното, структурното /породено от институцията като властова инстанция/, индиректното /разпространение на слухове, видеоклипове/, както и проявите на вандализъм. Бе установено, че границата между различните форми понякога е твърде незабележима – много често вербалното насилие бива последвано от физическо и т.н. Причините за агресията обикновено са комплексни. Много често тези прояви са свързани с основните социализиращи инстанции като семейство, училище, Peer-групата (групата на връстниците) и медиите. Семейството като че ли представлява институцията, пораждаща най-много насилие – много от изследванията от 90-те години насам показват, че 85 % от всички насилствени прояви се случват в семейството. Динамиката на агресивните прояви в семейството има междупоколенчески измерения – реинсценирането на собствения опит като жертва играе значителна роля при така наречения „насилствен цикъл“. Голям процент от момичетата и момчетата, подложени на насилие, преповтарят тези прояви вече от ролята на насилници. Другата значима инстанция, пораждаща агресия, е училището. В качеството си на основна легитимна институция, определяща в голяма степен коловозите на бъдещите успехи и неуспехи в живота, училището представлява санкционираща и поощряваща сила. Изискванията за постижения водят до прояви на насилие, като по-често те са дело на по-неуспешите ученици, които отсъстват от училище, не виждат смисъла на заниманията там, нагнетяват социалния климат и влизат в пререкания с учителите. Пренебрегнатите ученици (с оглед на постижения, произход или семеен статут) търсят така необходимото им признание и изява в рисково поведение и участие в групировки, по-често нарушават поставените норми и клонят към антисоциални прояви. Заедно със своя „собствен провал“ те поставят и въпроса как и доколко образованието и обществото ни проявяват адекватност и разбиране на техните преживявания и успяват да предложат подходящи за това форми. Една от задачите, които те поставят пред образователната система, е изискването за социална интеграция, която да не бъде основана единствено на „престижни обекти“. Факторите, които провокират агресия или насилие в ученическата общност са:

- Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период.;
- Предшестващ жизнен опит на учениците ,свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА

1. Цели на стратегията и приоритети за развитие

1.1 Основна цел: Превенция на агресивното поведение при ученици, учители и родители в училище и извън него, изграждане на човешки ресурси, подобряване на материално-техническата база в училище за въвеждане и използване на нетрадиционни методи и похвати за ограничаване на агресивните прояви – в т.ч. тренинги, ролеви игри, извънкласни дейности по интереси, както на учителите, така и на учениците.

1.2 Приоритети за развитие:

1) Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите;

2) Подобряване на диалога помежду ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него - Този приоритет обединява цели, мерки и дейности, които ще способстват за повишаване на доверието на подрастващите към учителите и родителите, изграждане на отношения на партньорство и взаимопомощ, и най-вече на взаимна нетърпимост към прояви на агресивно поведение, както от страна на учениците, така и от страна на родителите и учителите им;

1.3 Специфични цели:

Приоритет 1: Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите

1) Повишаване на ефективността на прилаганите санкциониращи мерки на местно ниво при прояви на агресивно поведение, както спрямо учениците, така и спрямо учители и родители;

2) Промяна в действащи нормативни документи в сферата на образованието на национално ниво. Изпълнението предполага предложения за промени в учебните програми, с оглед въвеждането на часове, осигуряващи прилагането на нестандартни методи и придобиване на знания и практически умения у подрастващите за превенция на агресивното поведение на своите съученици, учители и родители.

Приоритет

2: Подобряване на диалога помежду ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него

1) Изграждане на капацитет за превенция на агресивното поведение по отношение на наличният човешки ресурс: Тази цел, предполага повишаване на квалификацията, знанията и уменията на учители, ученици и родители за справяне в ситуации на конфликт, породени от агресивно поведение в училище и извън него. Акцентира се преди всичко на дейности по организиране и провеждане на обучения, тренинги, ролеви игри и прилагането на нестандартни похвати и форми на обучение, чрез емпатия и съпреживяване. Организирането на съвместни пътувания с участието на родители, ученици и учители, което ще подобри диалога и ще обедини усилията на всички заинтересовани страни в превенцията на агресията.

2) Подобряване и осъвременяване на материално-техническата база в училище: Целта предполага създаване на възможности за ползване на фондове с оглед набавяне на финансов ресурс и закупуване на съвременни технически пособия за интерактивно обучение, отговарящо на очакванията и интересите на учениците. Това ще повиши интереса на децата към учебно-възпитателният процес, ще повиши личната им отговорност и ще осигури равнопоставено участие с това на учителите при разработване и представяне на учебния материал. Посредством осъвременената база ще бъде осигурен необходимият технически ресурс за провеждане на обучения, ролеви игри, тренинги за превенция на агресивното поведение.

ОПИСАНИЕ НА ИНТЕРВЕНЦИИТЕ

1. Обучение и консултации.

1.1 Дейности;

- Вътрешни обучения и тренинги за педагогическия състав и ученици.
- Информирание и ограмотяване на родителите за особеностите в психо-физиологичното развитие на техните деца / обучения по време на родителски срещи и индивидуални консултации /
- Съвместни дейности с РУО-Варна, Районен съд и Окръжен съд-Варна по програмите „Час по правосъдие“ и „Съдебна власт – информиран избор и гражданско доверие“.
- Съвместна работа по кампаниите на ОД на МВР – Варна

1.2 Очаквани резултати – Установяване на устойчиво партньорство и повишаване доверието между родители, учители и деца в превенцията на агресивното поведение.

2. Мерки насърчаващи съвместната работа на родители, ученици и учители по превенция на агресията.

2.1 Дейности;

- Адаптиран и утвърден вариант на Механизъм за противодействие на тормоза между децата и учениците в училище, съгласно заповед РД 09-5906/28.12.2017 г. на МОН.
- Училищен координационен съвет за справяне с насилието и тормоза между учениците.
- Ученически съвет.

2.2 Очаквани резултати – Преодоляване апатията и неангажираността на родители и ученици към училищния живот. Осигуряване на подкрепа на учителите от страна на родители и ученици в превенцията на агресията в училище.

3. Промяна в образователната среда и човешкия фактор.

3.1 Дейности;

- Преустройство на учебните помещения, закупуване на интерактивни пособия в училище.
 - Популяризиране на позитивни учителски практики и модели на поведение.
- 3.2 Очаквани резултати:**
- Създаване на уютна и творческа обстановка за децата в училище.
 - Издигане авторитета на учителя и училището като оценяваща институция.
 - Замяна на агресивните модели в отношенията деца-учители с позитивни нагласи и взаимно доверие.
- 4. Себепроявление чрез творчество и спорт.**
- 4.1 Дейности;**
- Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности.
 - Художествен съвет към ОУ „Васил Априлов“.
 - Спортни дейности и празници в училище и извън него съвместно с родителите.
 - Състезания и ролеви игри.
- 4.2 Очаквани резултати –** Промяна в моделите на поведение, като се избягват агресивните прояви, през пренасочване на отрицателната енергия в спорт и творчество.
- 5. Включване в учебните програми на допълнителни часове.**
- 5.1 Дейности;**
- Въвеждане на час по безопасен интернет в училище.
 - Часове по Гражданско образование.
- 5.2 Очаквани резултати;**
- Предпазване на децата от опасностите в интернет-мрежата.
 - Формиране на позитивни модели на поведение.
 - Подобряване на организацията на работа и осигуряване на училищна среда с ниско ниво на агресивност.

План за изпълнение на Стратегията (2018г. – 2019г.)

- 1. Обучение и консултации.**
 - Отговорници: Ръководство на училището; Комисията за квалификация на педагогическия състав; Класни ръководители; училищни психолози.
- 2. Мерки насърчаващи съвместната работа на родители, ученици и учители по превенция на агресията.**
 - Отговорници: Координационен съвет на Механизъм за противодействие на тормоза между децата и учениците в училище; Училищна комисия за превенция на противообществените прояви на учениците; Председател на Училищния съвет; училищни психолози.

3. **Промяна в образователната среда и човешкия фактор.**
 - Отговорници: Ръководство на училището; Методическите обединения на НЕ и ПЕ; училищни психолози.
4. **Себепроявление чрез творчество и спорт.**
 - Отговорници: Художествен съвет; Преподавателите по ФВС; Училищни психолози.
5. **Включване в учебните програми на допълнителни часове.**
 - Отговорници: Методическите обединения на НЕ и ПЕ; Преподавателите по ИТ; Класни ръководители; училищни психолози.

Утвърдил:
Директор

Севдалина Александрова Жекова